

čís.
123



Denisa Fulmeková

Konvália

Zakázaná láska

Rudolfa Dilonga

Denisa Fulmeková

Konvália

Zakázaná láska *Rudolfa Dilonga*



Denisa Fulmeková

Konvália

Zakázaná láska

Rudolfa Dilonga

slovar

Text © Denisa Fulmeková 2016

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2016

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat' ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-2484-6

Ďakujem historikom
PhDr. Ivanovi Kamencovi, CSc.
a Mgr. Martinovi Macejkovi
za poskytnuté konzultácie a rady
a prof. PhDr. Tiborovi Žilkovi, DrSc.
za inšpiratívne literárne podnety.
Rovnako som vďačná mojej blízkej
i širokej rodine za rozhovory,
sprístupnenie rodinných archívov
a podporu.

Január 2016. Ležím v posteli s chrípkou a napriek tomu, že moje telo je slabé a pobolieva ma, prekvapivo vo mne mocnie odhodlanie predsa ten príbeh vyrozprávať. Premýšľam o tom už celé roky, no materiál som začala dávať dokopy iba pred niekoľkými mesiacmi, vlastne od pohrebu posledného protagonistu, ktorým sa tento príbeh definitívne uzavrel. Fakt, že mám so svojimi hrdinami spoločné gény, ma zaväzuje, ba až zväzuje. Núti ma totiž buď k horlivému dištancovaniu sa od skutočnosti, že som súčasťou tohto príbehu, alebo k urputnému domýšľaniu, čo presne povedali a cítili ľudia, o ktorých idem písať. No ani pri všetkej snahe moje rozprávanie určite nebude a ani nemôže byť celkom objektívne.

Raz ráno som sa zobudila v dome u starých rodičov. Mohla som mať sedem, osem alebo aj desať rokov, na tom teraz nezáleží. Pravdepodobne boli prázdniny a pootvoreným oknom prúdil dnu ranný letný vzduch. Ešte som ležala v posteli, keď za mnou prišla babička: „Predstav si, dnes sa mi snívalo, že si už mala šesťnásť rokov. Dívava som sa na teba, ako si elegantne oblečená, na vysokých opätkoch... Bola si úplná slečna!“

S potešením som si predstavila samu seba v topánkach na opätkoch. Veľakrát som si potajomky skúšala rozličné mami-
ne lodičky do divadla, ktoré ležali v škatuliach naspodku skrine. Alebo aj babičkine, ale tá už topánky na ihličkových opätkoch nenasila. V babičkinom sne sa teda zhmotnili moje detské sny. Veď ktoré dieťa by už nechcelo byť veľké?

„Šesťnásť rokov?“ uisťovala som sa. Nechcelo sa mi veriť, že raz naozaj budem mať toľko. Prikývla a dodala: „Taká si bola krásna!“

Táto spomienka sa mi opätovne vyjavila, keď som sa po dlhých rokoch dostala k jej albumu z mladosti. Na fotkách má šesťnásť, možno osemnásť, vysoké opätky. A je taká krásna! Mladá slečna s pohľadom upretým do budúcnosti. Až teraz, keď mi už dávno minulo nielen šesťnásť či tridsaťdva, ale aj trikrát šesťnásť, čiže štyridsaťosem rokov, rozpoznávam v jej tvári dychtivosť mladosti. Akoby sa kdesi v hĺbke duše pýtala, čo dobré si pre ňu život nachystal. A tak sa neprestajne vraciam k jej príbehu, a hoci v ňom nachádzam miesta, ktoré nemám osvetlené, primkynam sa k rodinnej histórii ako k niečomu fundamentálnemu a posilňujúcemu. Možno aj preto si už mesiace lámam hlavu, ako čo najlepšie a najpresnejšie rozpovedať svoju verziu jej života. Viem, že tajomstvo z mladosti opatrovala ako vzácnu relikviu, ale chvíľami hádam aj preklínala jeho ťarchu. Teraz už tuším, že sa nevyhnem nepresnostiam, ale nech by som to akokoľvek zbabrala, nebudem si vyčítať, že som sa o to aspoň nepokúsila.

3

Hlavnou hrdinkou bude ona, moja babička Valéria. Odteraz už len Valéria, lebo kým sa stane babičkou, prejde polstoročie. A my ju ešte len ideme privítať na svete. Bude to v Malackách, vtedajšom okresnom mestečku na Záhorí. Ale teoreticky, ak by sa okolnosti vyvinuli inak, to mohlo byť aj v Bazine alebo Bösingu, čiže v Pezinku, kde sa v auguste roku 1865 narodil jej otec Herman Reisz. Prípadne v Bratislave, kde zasa pred svadbou žila jej mama Mária. Neviem sa dopátrať, prečo sa Reiszovci presťahovali do Malaciek, ale pravdepodobne ich sem prilákal hostinec, ktorý tu prevádzkovali už od konca devätnásteho storočia. Bolo to pohostinstvo, ako

sa patrí – s reštauračnou i kaviarenskou časťou, v ktorej boli neskôr aj kartárske stolíky či biliard, a tiež s tromi hostovskými izbami a obytnou časťou pre domácych. Valériini prarodičia Reiszovci, Jonáš a Fani, rodená Schubertová, mali okrem synov Hermana, Leopolda a Ignáca aj dcéry Johanu, Lujzu a Rózu. Hermanovi sudičky v duchu rodinnej tradície predurčili, že sa chopí živnosti hostinského, a tak po otcovi prebral vedenie hostinca práve on. A ešte preňho nachystali pomerne dlhé staromládenectvo, ktoré napokon v jeho štyridsiatke predsa len vyústilo do sobáša.

Nie sú mi známe presné okolnosti, za akých Reiszovci kúpili dom na hlavnej ulici, existuje však vyše storočná fotografia zo začiatku dvadsiateho storočia, na ktorej je prízemná, pomerne dlhá meštianska budova hostinca so šindľovou strechou s tromi komínmi. Ulicu, ktorá sa dnes nazýva Záhorácka, na fotografii špatí kôpka štrku. Za ňou sa týči lampa verejného osvetlenia. Na priečelí domu je veľký nápis *REISZ J. VENDÉGFOGADÓ* a nad ním ešte v polkruhu *magyar koronához*. Stĺp na fotografii prekrýva slovo *KÁVÉHÁZ* (kaviareň) a vpravo vedľa vchodu visí tabuľa s textom *BOR SÖR és pálinka mérés* a aj slovenský nápis *Predaj VÍNA PIVA a pálenky*. Snímka zachytáva viacero ľudí, najmä mužov v klobúkoch, ktorí sa dívajú do objektívu. Z tých, ktorí patrili k domáчим, tu vo dverách stojí Herman v bielej zástere a s vyhrnutými rukávmi, o schodík nižšie stojí s cigaretou v prstoch a s čiapkou na hlave jeho otec, stále vzpriamený Jonáš, a v podbrání sestry Johana a Róza v sukniach po zem. V popredí vidno odzadu hlavu psa, o ktorom vieme, že sa volal Amy. Či už je niekde nablízku aj budúca pani domáca Mária, nie je zrejmé. Záhadou tiež ostáva, ako a kde sa s Hermanom zoznámili.

Ale zápis z matričnej knihy svedčí o tom, že v roku 1903 sa Herman oženil s Máriou Braunovou, dcérou krajčira Józsefa Brauna a jeho ženy Kataríny, za slobodna Sternovej. Braunovci žili v Bratislave na dnešnej Podjavorinskej ulici, ale pochádzali z obce Reča pri Senci. Kým sa však mladomanželom narodí Valinka, prejde ešte štrnásť rokov.

4

Keď z ničoho nič praskne džbán, zahniezdi sa zvláštny nepokoj aj v človeku, ktorý nie je zvlášť poverčivý. Mária Reiszová držala v rukách prasknutú nádobu a okamžite jej zišlo na um, že musí vycestovať za svojou matkou do Bratislavy. Niečo sa stalo. A intuícia ju neklamala. S mamou bolo zle, ako sa vraví – ležala na smrteľnej posteli.

„Čosi by som ti chcela povedať, Mariška,“ chytila ju mama jemne za predlaktie. „Mohli by ste mať s Hermanom ešte jedno dieťa. Uvidíš, bude to dievčatko...“

„Ale mama, v mojom veku?!“ namietla Mária. Mala už po štyridsiatke a za sebou päť pôrodov. Dvaja najstarší chlapci zomreli ešte ako bábätká, no tí, čo prišli po nich, sa mali čulo k svetu a robili rodičom radosť. Najstarší Ernest mal deväť, prostredný Janko sedem a najmladší Ferko štyri roky. A práve on sa vraj srdnato postavil proti úmyslu rodičov, že ak do rodiny pribudne sestrička, bude sa volať po zosnulej starej mame Katarínka.

„Prečo Katarínka? Kata, Kačka... to je také obyčajné!“ mudroval malý Ferko.

„A aké meno by sa ti pre sestru páčilo?“

„Nejaké krajšie. Napríklad Valinka! To je také fajnové!“

Kým sa chlapcom v novembri narodila sestrička, všetkým trom pribudla na torte sviečka.

5

V matričnom zápise stojí, že dňa 27. novembra 1917 sa narodila „*Valéria, leány, izr.*“ (leány je po maďarsky dievča, izr. je skratka izraelitského vyznania); rodičia: „*Ármin Reisz, vendéglős (reštaurátor), izr., 52*“ a „*Braun Mária, izr., 41*“. Stručné, no dodnes zachované svedectvo o tom, že koncom novembra 1917 prišla na svet Valéria, prvorozená dcéra manželov Reiszovcov.

V hostinci sa v ten deň čapovalo zadarmo a obrovská radosť postaršieho, už päťdesiatdvaročného, no o to viac hrdého otca nemala konca. Veľakrát, keď bude viesť svoju dcérku za ruku, si ho budú zamieňať s jej dedkom, ale možno práve táto dvojjedinosť jeho roly v jej živote mu prisúdi v dcériných spomienkach bezoblačný a ideálny obraz múdreho, láskavého a veľkodušného otca. A Vali sa nikdy, ani len náznakom, nezmiene kriticky ani o mame. Portrét rodičov bude mať desaťročia vystavený v starej empírovej almare s presklenými dvierkami. Občas sa pri ňom pristaví pohľadom a povie vnučke, že neexistovali lepší rodičia, než boli tí jej.

6

Tak som ju priviedla na svet! Pravda, dlho mi to netrvalo, ale vzhľadom na to, že som musela vychádzať len z úlomkov starých vyše sto rokov, je to vlastne úspech. Premýšľam, keď už som tak rozšafne v súvislosti s jej otcom Hermanom spomenula sudičky, ktoré mu predurčili osud krčmára, čo tak mohli hovoriť pri jej kolíske. Pričarovávali jej krásu, múdrosť,

talent, a keď vošla tá jedna nepozvaná, zlovoľne jej prisúdila veľkú, ale nešťastnú lásku? A ako by mohla posledná sudička, ktorá sa dosiaľ nedostala k slovu, sudbu zmierniť? Inou láskou, menej búrlivou, ale aspoň pokojnejšou? Nie, inak. Do jej nenápadného ženského osudu sa s mohutnou silou vpletú dejiny malej krajiny v strede Európy. A zároveň by som nemala zabúdať na to, že v podstate ju možno považovať aj za dieťa šťasteny, pretože toho šťastia bude mať určite viac než vyše sedemdesiat tisíc slovenských Židov.

7

Valinka má sotva rok, keď vzniká prvá Československá republika a Malackami sa preženie revolučná vlna nepokojov a rabovačiek. Dotknú sa najmä majetnejších židovských rodín. Reiszovcov teda nie, navyše sú v mestečku pomerne obľúbení. Skaza však postihne ich záhradný skleník, lebo deti, napodobňujúce správanie dospelých, sa hrajú na rabovačku a vytlčú na ňom sklá. Toto však nie sú udalosti, ktoré by už Vali vnímala. Zatiaľ je to dievčatko starostlivo chránené v kruhu rodiny. Postarší rodičia sú z nej unesení a nedokážu jej nič uprieť. Rozmaznávajú ju a obletujú ako jedináčika a traja starší bratia by sa za malú sestričku pobili s kýmkoľvek.

Mama Mária, drobná zaguľatená žena s dobrotivými očami, je večne zaneprázdnená robotou okolo detí, domácnosti, hostinca a veľkej záhrady. U Reiszovcov síce zvyknú slúžiť aj dve-tri dievčatá, ale Mariška dobre vie, že so slúžkami sú často problémy a každú robotu aj tak najlepšie spraví ona sama. Ako sa len nahnevala, keď zistila, že jedna zo slúžok, ktorá mala postrážiť malú, navarila makový odvar a podala ho dieťaťu, aby mohla ufrknúť na rande! „Zaraz

som ju vyhodila!“ spomínala neskôr dcére s neskrývaným rozhorčením.

Niekedy sa zdalo, že nielen všetci členovia reiszovskej domácnosti, ale aj celé Malacky či celý vesmír sú uspôsobené na to, aby malej Vali vytvárali blaženú oázu detstva. A dostáva sa jej tiež zvláštnych privilégii. Len čo sa z nej stane školačka, pravidelne ju pozýva na prázdniny do Viedne otcova sestra Lujza, vydatá za zámožného maliara – baróna Andreeasa von Reisingera, člena výtvarného spolku secesistov a zároveň vášnivého zberateľa umenia. S manželmi bývala aj ďalšia teta z otcovej strany, nevydatá sestra Róza. U Reisingerovcov sa Valika naučí po nemecky, u nich má možnosť vziať do ruky štetec, paletu a sadnúť si v strýkovom ateliéri k maliarskemu plátnu.

„Toto všetko raz bude tvoje, Vali,“ opakuje jej teta Lujza. Sama deti nemá, a tak bratovu dcérku zahŕňa pozornosťou a láskou, ako aj výsadou tráviť u nich každé prázdniny.

Rozľahlá trojposchodová vila Reisingerovcov s nádherou parkovou záhradou, ktorá sa nachádzala vo viedenskej štvrti Dornbach, sa dievčatku zapíše do pamäti so všetkými detailmi historického zariadenia s biedermeierovskými prvkami, ozdobami, filatelistickými zbierkami, starožitnosťami a hlavne s množstvom obrazov ako nenapadnuteľný kánon vkusu, prosperity a umeleckého ducha.

8

Pätnásť rokov po Valikinej smrti bude žena blížiac sa k päťdesiatke, jej vnučka (teda ja), chodiť po inom prázdnom dome a myslieť na príbeh lásky, ktorý tu dohasínal, ale i vstával z popola. Priestor kedysi prekypujúci životom osirel a ja

ho chodím zbežne upratovať, vetrať a občas si v ňom popla-
čem. Je to dom zavŕšených osudov. Polejem fialky na medzi-
poschodí a zvesím keramický obrázok. Vezmem si ho domov,
i keď som si už predtým dovliekla tri zaprášené vyšívané
krajinky. Avšak na stenách je ešte stále množstvo zarámova-
ných výšiviek a tie by sa predsa nemali zahadzovať. Ako diev-
čatko som babičku veľakrát pozorovala, ako trpezlivo kladie
steh ku stehu. Keď ju už boleli oči, zložila si okuliare, rozpre-
strela predou mnou rozvyšované dielo a tešila sa môjmu obdi-
vu. Slnečnice, horec, divé maky, fialky... Na rohoži, ktorú
nad strmé schodisko vedúce na poschodie pritíkol nebož-
tík dedko, je pripichnuté množstvo háčkovaných kvetiniek.
Teraz sú plné prachu a pri dotyku sa rozpadávajú. Háčkova-
nými kvetmi, akými si vyzdobila dom, obdarovávala aj všetky
kamarátky.

Vyjdem na poschodie a zakopnem o tenký pásikavý
behúň, ktorým je prikrytá zodretá drevená podlaha. Nepre-
stajne sa krčí. Odrazu si uvedomím, ako chatrne je obalený
tento domček. A s akou vrúcnou a úpornou snahou ho jeho
obyvateľka obháčkovala, obštrikovala a pokryla koberčekmi
a pokrovcami, aby pôsobil mäkko, vystlane a vyzdobene ako
dávny rozprávkový palác jej detstva vo Viedni. Tí, ktorí ju
v ňom vítali a žičlivo jej v ňom načrtávali svetlú budúcnosť,
však skončili v koncentračnom tábore.

9

Prvorepublikové Malacky boli pokojným okresným mesteč-
kom s malomestským koloritom i atmosférou. Nachádzalo sa
tu viacero hostincov, napríklad fajnovejší Bersón, dva hostin-
ce na Rádka a potom ešte dva na hlavnej ulici, kde sídlil aj ten

reiszovský. O zákazníkov však nikdy núdza nebola. A reiszovský hostinec bol navyše široko-ďaleko známy aj dobrou kuchyňou, na ktorej mala zásluhu práve pani Mariška.

Valéria rástla, dobre sa učila a priatelila sa s dievčatami z malackých rodín, napríklad s Irenkou Živicovou (ktorá sa neskôr vydala za Štefana Mládka, prvého povojnového starostu Malaciek) alebo s Evičkou Sternovou z rodiny architekta, ktorý dcérke postavil v záhrade detský domček s vnútornou zmenšeninou sveta dospelých. (Vnučka ju bude stokrát unúvať, aby jej podrobne opisovala, ako to u kamarátky Evičky vyzeralo.)

10

Nikdy nevidený záhradný domček so zmenšeným mobiliárom a maličkými zásuvkami plnými hračiek uviazol v mojich spomienkach iba vďaka babičkinmu rozprávaniu. Teraz ma škrie, že som sa nevypytovala na podstatnejšie veci, napríklad na náboženský život rodiny, ale trauje sa, že mama Mária viedla domácnosť kóšer. Ale miestnu synagogu navštevovali Reiszovci iba zriedka. „Len na veľmi veľké sviatky vyťahoval otecko židovský sedemramenný svietnik, menóru,“ spomínala. Rodina teda nebola silne pravoverná, ba takmer by som si pomyslela, že oslavovala aj Vianoce. (Napokon, na tie si Vali, aspoň pokiaľ moja pamäť siaha, potrpela; ich dekoratívnosť ju asi unášala do sladkého času detstva.) Ale z tohto omylu ma vyvedie jedna z dcér Valikinho brata. „To určite nie,“ pokrúti hlavou nad mojou úvahou.

Po skončení základného vzdelania – päť tried ľudovej školy a štyri na meštianke – sa Vali pohrávala s myšlienkou, že by sa prihlásila na štúdiá do Brna a stala sa maliarkou. Z neznámych príčin sa však svoje sny o výtvarníckej dráhe nepodujala naplniť. Rodičia by jej vzdelanie boli umožnili, veď bratia Janko a Ferko navštevovali československú štátnu reálku v Bratislave a starší Ján neskôr pokračoval v štúdiu medicíny na lekárskej fakulte.

No zároveň treba podotknúť, že v tom čase určite nebolo samozrejmosťou, aby dievča ambiciózne realizovalo svoje študijné zámery. Možno nechcela odísť z domu, možno si málo verila. V každom prípade správny čas premeškala a neskôr mohla na štúdium zabudnúť. V Európe sa totiž čoraz častejšie skloňuje meno Adolfa Hitlera.

Na fotkách z ranej mladosti žiari. Svetlohnedé vlasy upravené do vln v štýle prvorepublikových herečiek, moderné mestské šaty, úzka linka obočia, pekná súmerná tvár. Do objektívu fotoaparátu sa vždy pozerá hrdo, s vedomím svojho pôvabu a krásy. Nevyžaruje auru plachej panenky, čo sedáva v kúte, skôr naopak. Je v nej niečo mondénne, zrelé a zároveň bezstarostné. Keď sa na fotografiách s priateľkou ohadzuje snehom alebo keď pózuje na malackej ulici pri niečom aute (jej rodina auto nevlastnila), prípadne keď stojí po boku toho či onoho očareného nápadníka. Trochu roztopašná slečna, dalo by sa povedať. Kedy si však človek môže dovoliť luxus roztopaše, ak nie v šestnástich či sedemnástich?

Vali sa navyše aspoň v skryte duše cítila tak trochu umelkyňou. Jej tolerantní rodičia nijako nenalievali, aby im

otrocky pomáhala s prevádzkou hostinca, a tak mala v dievčenských rokoch vždy priestor na vlastné záľuby, maľovanie, ale aj literatúru a hlavne poéziu. Písala verše, a aj keď zatiaľ nemala odvahu a vlastne ani dôvod ich niekomu ukazovať, tá chvíľa onedlho príde.

13

„Ja som bola najkrajšie dievča v Malackách! A keby si vedela, koľko som mala nápadníkov!“ pochválila sa mi a ja som poslušne prikyvovala, i keď v duchu som pochybovala. Bola som ešte malá a nešlo mi do hlavy, ako by babička mohla mať nejakých nápadníkov. A že niekedy mohla byť dievčaťom, keď má na tvári vrásky a musí si farbiť vlasy a chrbty rúk má posiate hnedými škvrnkami, o ktorých mi sama povedala, že sú to škvrny starecké. A okrem toho, babička bola predsa odnepamäti, od samého stvorenia môjho sveta, s dedkom.

14

Premýšľam, kedy uvediem na scénu jeho, jej osudového muža. Teraz?! Je od nej o dvanásť rokov starší a kým si Vali potajomky zapisuje svoje juvenilné veršičky, on je už etablovaný básnik, ktorý má za sebou viacero úspešných básnických zbierok. *Budúci ľudia, Slávne na holiach, Dýchajte, lazy!, Hviezdy a smútok, Helena nosí laliu, Mladý svadobník.* Dnes ich možno nájsť vymenované aj v učebniciach alebo školských referátoch, ale tam za nimi nikdy neobjavíte vášň a bolesť, s ktorými ich autor privádzal na svet. Tento básnik miluje francúzsku poéziu a hlási sa k surrealizmu. Bude to na slovenské pomery niečo mimoriadne svieže a pôsobivé a napriek tomu, že dnes je takmer nepredstaviteľné, aby bol

17

básnik všeobecne známym človekom, on sa takým stane. Ale jeho básnický život je limitovaný jeho povoláním. Alebo požehnaný, ako sa to vezme. V pätnástich rokoch ho dal otec do kláštora, je teda kňaz. Františkán. A jeho pôsobiskom sú teraz Malacky.

15

Osudový okamih sa približuje. Už o chvíľu sa stretnú, vidím ich. Ona, devätnásťročná kráska zalúbená do poézie a svojho mladého života a on, tridsaťjedenročný charizmatiký chlap s výraznými tmavými očami. Slovenská literárna história ho zaradí medzi vedúce osobnosti katolíckej moderny.

16

Uprostred písania článku o nepriznanej poetke Vali pre malacký internetový portál sa mi po dlhých rokoch cez internetovú sociálnu sieť ozve starý kamarát. Vraj si spomenul na Dilonga a napísal o ňom báseň. Pošle mi ju a ďalej rozvíja tému – vedela som, že v názve zbierky *Helena nosí laliu* myslel autor tou Helenou jeho starú mamu? Nie, to som nevedela, ale v podstate ma to až tak neprekvapuje. Muselo byť doňho zalúbených veľa žien a iste aj on bol do mnohých z nich zamilovaný.

„V ktorom roku sa narodila tvoja babka?“ pýtam sa ho.

„* 1914 – † 2013. V prvej polovici tridsiatych rokov organizovala Pribinove slávnosti v Nitre a opalovala miestnych študentov teológie.“

Neskôr sa dočítam, že Pribinove slávnosti sa konali v strede augusta roku 1933 na oslavu tisícstého výročia vysvätenia prvého kresťanského kostola v strednej Európe. Oslavy mali

byť cirkevnou slávnosťou, ale napokon sa ich snažili ovládnuť slovenskí autonomisti so svojimi plamennými nacionalistickými prejavmi. Vystúpili tu aj Hlinka a Tiso. Dilongovo meno v súvislosti s Pribinovými slávnosťami nikde nenájdem a slečna Helena je asi obsiahnutá v množine, o ktorej píše historička Alena Bartlová: „... do osláv sa od začiatku zainteresovali aj mládežnícke organizácie, ktoré pôsobili pod patronátom HSLŠ, alebo cirkevné mládežnícke spolky.“

Zvláštne však je, že istým spôsobom zažiarim. Akáže Helena?! Uzurpujem si ho totiž pre budúcnosť, pre onu jedinečnú chvíľu v malackom hostinci Bersón.

17

O niekoľko týždňov nato držím v rukách starý album s Dilongovými fotografiami. Na stránke s nápisom „*Pribinove slávnosti 1933*“ sú nalepené dve fotografie, na ktorých stojí voľakde v centre Nitry v mníšskom habite. Je slnečno, trochu do objektívu žmúri, obďaleč vidieť staršie ženy v krojoch.

18

Ale späť do Malaciek. V jednoposchodovej budove hostinca Bersón sa koná beseda s dvomi známymi spisovateľmi. Ako by na nej devätnásťročná Vali mohla chýbať? Malacký rodák Ludo Zúbek prednesie stať o slovenskej literatúre a po ňom recituje svoje verše Dilong. Miestnosťou sa nesie jeho patetický, pôsobivý prednes, ktorý ju uchvacuje. Píše nielen silnú, oduševnenú poéziu, ale je aj veľký fešák! Na krátku chvíľu sa jeden druhému zadívajú do očí. Ešte nevedia, že pohľad toho druhého ani jeden z nich do konca života pred svojho vnútorného zraku nevymaže.

19